

Nyugdíjcélú megtakarítási hajlandóság Magyarországon

Rádóczy Klaudia

Pécsi Tudományegyetem

A TANULMÁNY CÉLJA

A tanulmány célja a nyugdíjcélú megtakarítási hajlandóság vizsgálata az életkor és a megtakarítási hajlandóság függvényében. Jelen tanulmány a nyugdíjrendszer által meghatározott környezeti tényezők rövid bemutatása mellett, a nyugdíjcélú megtakarítási hajlandóságot és képességet befolyásoló emberi tényezőkre helyezi a hangsúlyt.

ALKALMAZOTT MÓDSZERTAN

A tanulmányban a nyugdíjcélú megtakarítási hajlandóság életkor szerinti sajátosságait, valamint a megtakarítási hajlandóság és a megtakarítási képesség kapcsolatát egy logisztikus regressziós modell segítségével vizsgálom meg. A logisztikus regressziós modell eredményváltozója azt vizsgálja, hogy a válaszadó rendelkezett-e nyugdíjcélú megtakarítással az elmúlt 12 hónapban. A megtakarítási képességet a biztonsági tartalék képzés képességén keresztül ragadom meg. Az elemzés a Global Financial Inclusion felmérés (2017) alapján készült.

A KUTATÁS LEGFONTOSABB EREDMÉNYEI, ÚJDONSÁGOK

A kutatás legfontosabb eredménye annak bemutatása, hogy Magyarországon az idősebb kohorszok nagyobb valószínűséggel valósítanak meg nyugdíjcélú megtakarításokat, mint a fiatalabb generációk. A nyugdíjcélú megtakarítások aránya az 56-65 éves korosztályban a legmagasabb. Fontos eredmény továbbá, hogy a biztonsági tartalékokkal rendelkező válaszadók nagyobb valószínűséggel valósítanak meg nyugdíjcélú megtakarításokat is, mint azok, akik nem rendelkeznek ilyen tartalékokkal. Ezzel igazolható a nyugdíjcélú megtakarítások és a megtakarítási hajlandóság közötti pozitív kapcsolat.

GYAKORLATI JAVASLATOK

A vizsgálat alapján jól látható, hogy Magyarország esetében a nyugdíjcélú megtakarításokkal rendelkezők aránya alacsony 25,7%, de ez az arány világviszonylatban sem magasabb. Felmerül a kérdés, hogy ez az alacsony arány a nyugdíjrendszerek hibáinak tudható be, vagy az emberi természetből fakadó korlátok következményeit figyelhetjük meg.

Kulcsszavak: Nyugdíjcélú megtakarítási hajlandóság, öngondoskodás, időskor, megtakarítási képesség

Köszönetnyilvánítás: A tanulmány az „EFOP-3.6.1-16-2016-00004. Átfogó fejlesztések a Pécsi Tudományegyetemen az intelligens szakosodás megvalósítása érdekében (Időskori döntéshozatal projektelem, 11. téma)” című pályázat támogatásával készült.

DOI: 10.15170/MM.2021.55.KSZ.02.06

BEVEZETÉS INTRODUCTION

A tanulmány célja a nyugdíjcélú megtakarítási hajlandóság vizsgálata Magyarországon. A kutatás során arra keresem választ, hogy a különböző kohorszokban mekkora a hajlandóság az öngondoskodásra. Mindenki számára fontos kérdés, hogy az időskorban is biztosított legyen a megélhetéshez szükséges jövedelem. Ennek ellenére sokak számára jelent problémát, hogy miből fedezzék a megélhetést az aktív kort követően. Ennek eredője a jelenlegi nyugdíjrendszer hibáira, az öregedő társadalomra és a pénzügyi műveltség alacsony fokára is visszavezethető. A probléma megoldása az öngondoskodás, de ennek mikéntje sokak számára nem világos. Az emberek sok esetben nem képesek hosszú távon gondolkodni, a rövid távú érdekeiket helyezik előtérbe, így nem is szerepel preferenciáik között, hogy nyugdíjcélú megtakarításaik legyenek. Vannak, akik megtakarítanak, de a pénzügyi tudatlanság hiányának következtében, megtakarításaik nem elegendőek az általuk elképzelt életszínvonal fenntartásához. Sok esetben az időskorban elképzelt életszínvonal is irreális az aktív évekhez mérten. Az öngondoskodási hajlandóságot így a rövid távú gondolkodás és a pénzügyi tudatosság is nagymértékben befolyásolhatja.

Az öngondoskodási kutatások két nagy területe a megtakarítási hajlandóság és képesség vizsgálata, valamint a környezeti tényezők feltárása. A környezeti tényezők között az öngondoskodás eszközrendszerét a nyugdíjrendszer emelhetjük ki. A nyugdíjrendszer célja, hogy motiválja az embereket az öngondoskodásra, ösztönözze őket, hogy megtakarítsanak az időskorra. A hétköznapi értelemben, azonban az állam által fenntartott nyugdíjrendszert nem ennek megfelelően kezeljük, többségében úgy véli a társadalom, hogy a nyugdíjrendszer feladata, hogy biztosítsa számára az elvárt időskori életszínvonalat. Jelen tanulmány a megtakarítási hajlandósággal és képességgel foglalkozik részletesen Magyarországon vonatkozásában, és vizsgálja meg az életkor szerinti sajátosságokat. Ezen felül csak röviden tér ki az öngondoskodás környezeti adottságaira.

Az eredmények rámutatnak, hogy az öngondoskodásra kevésbé gondolunk fiatal korban. A nyugdíjcélú megtakarításokkal rendelkezők aránya az életkor növekedésével nő. A 56-65 éves kohorszban a legnagyobb azok aránya, akik az elmúlt 12 hónapban nyugdíjcélú megtakarításokat valósítottak meg. Ez az eredmény arra utal, hogy a jelenleg a nyugdíjkorhatár előtti 10 évben állók, későn kezdik el

az öngondoskodással kapcsolatos felhalmozást. E mögött sejtethetjük egyrészt a képesség elégtelenségét, másrészt a rövid távú gondolkodás és a nem kiforrott hosszú távú preferenciák, vagy azok hiánya is nagymértékben meghatározhatja a magyar emberek nyugdíjcélú megtakarítási hajlandóságát.

A tanulmányban elsőként a megtakarítási hajlandóságot és képességet vizsgáló szakirodalmat mutatom be és fogalmazom meg a kutatás empirikusan is tesztelhető kutatási kérdését. Ezután bemutatom a vizsgálat alapjául szolgáló felmérést és az ahhoz kapcsolódó leíró statisztikákat. A tanulmányt az eredmények feltárásával és a levont következtetések ismertetésével zárom.

SZAKIRODALMI ÁTTEKINTÉS LITERATURE REVIEW

Ongena & Zalewska (2018) a nyugdíjcélú megtakarítási hajlandóságot vizsgálva amellel érvel, hogy a nyugdíjrendszerek sokszor nem képesek kellő módon ösztönözi az embereket a nyugdíjcélú megtakarításokra. A szerzők a probléma mozgató rugóiként egyrészt emberi tényezőket, másrészt környezeti tényezőket azonosítanak. Az emberi tényezők között a megtakarítási hajlandóság és képesség szerepét emelik ki, míg a környezeti tényezők között a nyugdíjrendszer sajátosságaira világítanak rá. Magyarország jelenlegi nyugdíjrendszerének problémái azonban az egyéni szintű, nyugdíjcélú megtakarítások minél szélesebb körű elterjedését kívánják. Probléma azonban, hogy a háztartások jelentős hányada nem tesz időben megfelelő lépéseket az időskori öngondoskodás érdekében (Lusardi 2001). Az egyéni szintű megtakarítások hiánya pedig csökkenti az aktív életszakasz utáni bizonytalanságot (Starr 2006). A nyugdíjas évek fiskális bizonytalanságát viszont jelentősen befolyásolja a nyugdíj összege és az általános vagyoni helyzet, mint a felmutatható ingatlanportfólió (Blaked 2004) is. Az időskori öngondoskodás egy korábban képzett ingatlanportfólió formájában is lehetséges, és ahogy Boldizsár (2016) is rámutat egy Household Finance and Consumption Survey adatbázis vizsgálata során, a magyarországi háztartások legfőbb vagyontárgya az ingatlan, amely jelentős megtakarításokat és jövőbeni jövedelmeket is felel meg.

Fontos kiemelni, hogy a kockázathoz való viszony is befolyásolja a megtakarítási döntéseket, amennyiben nem csupán tőkefelhalmozással szeretnének az öregkori (Posza 2018) éveinket biztosítani. Campbell (2006) kutatásai során arra a következtetésre jutott, hogy az alacsonyabb jövedelemmel rendelkező, illetve az alacsonyabb

képzettséget viselő gazdasági szereplők, befektetések során, gyakrabban hoznak hibás döntéseket. A kockázati magatartáshoz kapcsolható Dimmock & Kouwenber (2010) tanulmánya is, melyben megmutatják, hogy a veszteség kerülése szignifikánsan csökkenti a kockázatos eszközök tartását. A nyugdíjas időszak közeledtével pedig a kockázatvállalási kedvünk is változni látszik. Cocco és szerzőtársai (2005) bizonyították, hogy a háztartások az időskor felé közeledve, befektetéseik során a kevésbé kockázatos ügyleteket preferálják, azonban Choi & Robertson (2020) kiemeli, hogy ezt a kockázati magatartás változást a nyugdíjas évekig hátralevő idő határozza meg. Ulbert és Csanaky (2004) tanulmányukban arra az eredményre jutnak, hogy a kockázati magatartás időben nem stabil, míg Vasvári (2015) arra is rávilágít, hogy a kockázati magatartás változása nagyban függ a kockázatkezelés költségétől. Kuti – Schepp (2020) a nemzetközi szakirodalmat szintetizáló munkájukban is arra a következtetésre jutottak, hogy a kockázatkerülés fokozódik az idősebb kohorszok esetén.

Az emberi tényezők között a megtakarítási hajlandóság esetében a rövid távú gondolkodás és a pénzügyi tudatosság hatásai jelennek meg. Több felmérés is rámutat, hogy a pénzügyi tudatosság a kiváló oktatási rendszerrel rendelkező fejlett országokban is alacsony (Lusardi & Mitchell 2006, 2007, 2011, Lusardi *et al.* 2014, Atkinson & Messy 2011, van Rooij *et al.* 2011, Dushi & Honig 2015, Lusardi & Tufano 2015). Horváthné Kökény és Széles (2014) tanulmányukban a magyarországi megtakarítási döntéseket vizsgálták. Eredményeik során 4 háztartástípust különböztettek meg, azonban ezek egységesen úgy vélekednek róla, hogy a középiskolai és gimnáziumi évek alatt tudatosan kell a pénzügyi szemléletet a lakosság elé tárni. Stiglitz (2013) szerint is a megfelelő minőségű pénzügyi oktatás a pénzügyi tudatosság egyik alapköve, és ennek kiépítésében az állami szerepvállalást tartja a legfontosabbnak.

Stolper (2018) megmutatja, hogy a pénzügyi tudatosság és a kor között negatív kapcsolat van, míg az iskolázottság, a jövedelmi és vagyoni helyzet és a pénzügyi tudatosság között pozitív kapcsolat mutatható ki. A fiatalabb generációk általánosságban nem fektetnek nagy hangsúlyt a megtakarításokra, és a tudatos pénzügyi döntésekkel kapcsolatos saját művelésüket is csak később kezdik meg. Az viszont általánosságban elmondható, hogy a magasabb jövedelemmel vagy jobb vagyoni helyzettel rendelkezők pénzügyi tudatossága is erősebb. A pénzügyi tudatosság a vagyon és a pénzügyi döntések minősége között pozitív kapcsolat áll fenn. Almenberg & Säve-Söderbergh (2011), Fornero

& Monticone (2011) és Sekita (2011) tanulmányaikban, egységesen arra az eredményre jutottak, hogy a pénzügyileg tudatos emberek kevésbé támaszkodnak tanácsadókra. Ennek oka a többletköltségek elutasítása, illetve az egyéni képzettség milyensége is lehet. Cobb-Clark és szerzőtársai (2016) szerint a nyugdíjcélu megtakarítók számára kevésbé hatékony, ha tanácsadás alapján tervezik meg az öngondoskodást. De Nardi *et al.* (2009) a várható életkor és a megtakarítási hajlandóság között talált kapcsolatot, ahogy korábban Bloom (2006) is. Demirgüç-Kunt *et al.* (2016) pedig arra az eredményre jutott, hogy az idősebb felnőttek, az iskolázottabbak és a pénzügyileg tudatos emberek nyugdíjcélu megtakarítási hajlandósága magasabb.

Biljanovska & Palligkinis (2017) a környezeti tényezők fontosságát hangsúlyozzák és rámutatnak, hogy a nyugdíjrendszer csak akkor működik jól, ha megfelelő mennyiségű információt közvetít a megtakarítók felé, hogy tervezni tudjanak, nyomon követhessék a megtakarításaik alakulását. Magyarország jelenlegi, folyó finanszírozású nyugdíjrendszere azonban erre közel alkalmatlan. Banyár (2019) szerint viszont a nyugdíjrendszer humántőkére helyezése az állami fenntartású nyugdíjrendszer problémáit hatékonyan orvosolná.

A szakirodalmi áttekintést követően két empirikusan tesztelhető hipotézis vizsgálok meg. Egyrészt a megtakarítási képesség és a nyugdíjcélu megtakarítási hajlandóságot, másrészt az életkor és a megtakarítási hajlandóság közötti kapcsolatot szeretném elemezni. Előzetes várakozásaim alapján a következő állításokat fogalmaztam meg:

1. Azok a válaszadók, akik óvatossági tartalékokkal is rendelkeznek, nagyobb valószínűségekkel valószínűsítanak meg nyugdíjcélu megtakarításokat.
2. Magyarországon az idősebb felnőttek nagyobb valószínűséggel rendelkeznek nyugdíjcélu megtakarításokkal, mint a fiatalabb generációk.

MINTA ÉS LEÍRÓ STATISZTIKÁK DATA AND DESCRIPTIVE STATISTICS

Az öngondoskodás vizsgálatához a Világbank által készített felmérés adatait használtam fel. A Global Financial Inclusion (2017) felmérésben, 144 országban, gazdaságonként 1000 embert kérdeztek meg arról többek között, hogy voltak-e nyugdíjcélu megtakarításai az elmúlt 12 hónapban. Ezen felül a szociológiai háttérváltozók mellett a pénzügyi szolgáltatások igénybevételéről és a megtakarítási képességről tudhatunk meg részletes adatokat a felmérésből. A felmérés során személyes (face

to face) megkérdezések zajlottak, két-négy hét leforgása alatt. A teljes népesség tekintetében a 15 és 99 év közötti korosztály vizsgálták. A megkérdezettek mintája területre, korra és nemre is reprezentatív módon került lehatárolásra előzetes mintavételi módszerekkel. A rendelkezésre álló adatbázisból jelen tanulmányban Magyarország nyugdíjcélú megtakarításait fogom vizsgálni.

Magyarország tekintetében a lekérdezés 2017. május 14. és június 21. között zajlott. Az előzetes mintaképzési besorolások során, ahol az általános demográfiai és jövedelmi adatokat elemezve, a vizsgált gazdaságokat kategorizálták, országunk a HI vagyis „magas jövedelmű” régiók közé került. Hazánkban a megkérdezés magyar nyelven történt, helyi kérdezőbiztosok segítségével.

1. táblázat: A felmérésből felhasznált kérdések
Table 1. Questions used in the analysis

Kérdés	Jelölés	Válaszok
Voltak-e nyugdíjcélú megtakarításai az elmúlt 12 hónapban?	fin16	1-Igen 2-Nem
A hitelkártya olyan kártya, amely lehetővé teszi, hogy pénzt költsön el a fizetéshez vagy a dolgok vásárlásához, és az egyenleget később tudja rendezni. Van Önnek személy szerint hitelkártyája?	fin7	1-Igen 2-Nem
Most képzelje el, hogy vészhelyzete van, és fizetnie kell [1/20 GNI / fő, helyi pénznemben meghatározott összeget]. Lehetséges vagy nem lehetséges, hogy a következő hónapban [1/20 / fő egy főre jutó GNI-t helyi pénznemben meghatározott összeget] előteremsen?	fin24	1-Lehetséges 2-Nem lehetséges
Iskolázottság	educ	1-Általános 2-Középfokú 3-Felsőfokú
Kor	age	15-89
Jövedelem kvintilisek	inc_q	Q1-Q5

Forrás: saját szerkesztés

Az 1. táblázatban a felmérésből felhasznált kérdéseket mutatom be. A felmérésben 15-99 év közötti embereket kérdeztek a megtakarítási hajlandóságukról, képességükről és a pénzügyi szolgáltatások használatáról. A szociológia háttérváltozók között a nem, az életkor, az iskolai végzettség és a jövedelmi helyzet került megadásra. A *fin16* kérdés a megtakarítási hajlandóságra mérésre hivatott, a *fin7* kérdés a hitelkártya használatot elemezni, míg a *fin24* kérdés a megtakarítási képességet szeretné megragadni. Ezekkel a kérdésekkel szeretném elemezni a megtakarítási hajlandóságot és képességet, illetve az életkori sajátosságokat Magyarországon tekintetében.

A kérdőív adatai alapján, első lépésben kizártam azokat a kitéltöket, akik az általam felhasználni kívánt kérdéseket nem válaszolták meg. A választ nem adók kiszűrését követően az elemzésre váró minta 876 főre szűkült. Az így kapott minta repre-

zentativitása már nem biztosított. A 2. táblázatban a kulcsváltozók leíró statisztikáit mutatom be. A *fin16*, vagyis a megtakarítási hajlandóságot vizsgáló kérdés alapján a válaszadók 25,7%-a valósított meg nyugdíjcélú megtakarítást az elmúlt 12 hónapban. Ez egybevág Demirgüç-Kunt *et al.* (2016) eredményeivel. A mintába többségben középfokú végzettséggel rendelkezők kerültek be, az ő arányuk 61,9%, ezt az *educ* kérdésre adott válaszok szemléltetik. A válaszadók 13,2%-a használ hitelkártyát a *fin7* kérdésre adott válaszok alapján, míg a *fin24* értékei szerint a válaszadók 56,2 % rendelkezik óvatossági tartalékokkal. A válaszadók átlagos életkora a szűrt mintában 53 év.

2. táblázat: Leíró statisztikák
Table 2. Descriptive statistics

(%)	1	2	3	4	5	Megfigyelések száma
fin16	25,7	74,3	NA	NA	NA	876
educ	22,5	61,9	15,6	NA	NA	876
inc_q	15,9	19,2	20,2	22,5	22,3	876
fin7	13,2	86,8	NA	NA	NA	876
fin24	56,2	43,8	NA	NA	NA	876
	Átlag	Szórás	Minimum	Medián	Maximum	Megfigyelések száma
age	53,047	18,047	15	54	89	876

Forrás: saját szerkesztés

Az általános leíró statisztikák bemutatását követően a 3. táblázatban a nyugdíjcélú megtakarítási hajlandóságot mutatom be a jövedelem kvintilisek szerint. A Q1 a legalacsonyabb, a Q5 pedig a legmagasabb jövedelmi intervallumot jelöli. A nagyobb jövedelemmel rendelkező válaszadók esetében jól látható, hogy a nyugdíjcélú megtaka-

rításokkal rendelkezők aránya is növekszik, mely szintén egybecseng az irodalomkutatásban közölt megállapításokkal. Az esélyhányadosok 1 alatti értéke arra utal, hogy a válaszadók nagyobb valószínűséggel nem rendelkeznek nyugdíjcélú megtakarításokkal, de a magasabb jövedelemhez magasabb esélyhányados is tartozik.

3. táblázat: Nyugdíjcélú megtakarítási hajlandóság a jövedelem kvintilisek szerint
Table 3. Saving for old age across income quintiles

Jövedelem kvintilisek	Nyugdíjcélú megtakarításokkal rendelkezők aránya	Nyugdíjcélú megtakarításokkal nem rendelkezők aránya	Esélyhányados
Q1	0,101	0,899	0,112
Q2	0,149	0,851	0,175
Q3	0,249	0,751	0,332
Q4	0,345	0,655	0,527
Q5	0,379	0,621	0,61

Forrás: saját szerkesztés

A tudatos öngondoskodás és a képzettség közötti kapcsolatot az *edu* és a *fin16* kérdések alapján vizsgáltam. A 4. táblázatban a nyugdíjcélú megtakarítási hajlandóságot az iskolai végzettség szerint mutatom be. Jól látható, hogy a magasabb iskolai végzettséggel rendelkezők esetében a nyugdíjcélú megtakarítások is magasabbak. Ez a pénzügyi tudatosság és az oktatás közötti kapcsolat fontosságát igazolja, mely egybecseng Stiglitz (2013), Lusardi & Mitchell (2006, 2007, 2011), Lusardi *et*

al. (2014), Atkinson & Messy (2011), van Rooij *et al.* (2011), Dushi & Honig (2015), Lusardi & Tufano (2015) megállapításaival. A 4. táblázat eredményei alapján tehát elmondható, hogy a magasabb képzettségi szint, nagyobb nyugdíjcélú megtakarítást von maga után. Ennek oka amellet, hogy a magasabban képzettek pénzügyileg is tudatosabbak az is, hogy általánosságban ezen gazdasági szereplők jövedelmeik tekintetében is a magasabb kvintilisekbe tartoznak.

4. táblázat: Nyugdíjcélú megtakarítási hajlandóság az iskolai végzettség szerint
Table 4. Saving for old age according to education

Iskolai végzettség	Nyugdíjcélú megtakarításokkal rendelkezők aránya	Nyugdíjcélú megtakarításokkal nem rendelkezők aránya	Esélyhányados
Általános	0,147	0,853	0,172
Középfokú	0,258	0,742	0,348
Felsőfokú	0,409	0,591	0,692

Forrás: saját szerkesztés

A kérdőíves megkérdezés eredményei alapján nem csupán a nyugdíjcélú megtakarítások létét, hanem az általános pénzügyi biztonságot is elemezni lehet. Ennek kapcsán megvizsgáltam, hogy a nyugdíjcélú megtakarításokkal rendelkezők, képeznek-e óvatossági tartalékot is az esetleges váratlan, vagy nagyobb összegű kiadások fedezésére. Az 5. táblázatban jól látható, hogy az óvatossági tartalékokkal rendelkezők esetében a nyugdíjcélú megtakarításokat választók aránya is nagyobb. Ez az eredmény arra enged következtetni, hogy azok, akik nem napról-napra élnek, hanem rendelkeznek különböző

célú tartalékokkal, nagyobb valószínűséggel valósítanak meg nyugdíjcélú megtakarításokat is. Felfedezhető a pozitív kapcsolat a megtakarítási képesség és a megtakarítási hajlandóság között. Lényegében tehát, ha az adott háztartás jövedelmi helyzete engedi (képes rá), hogy nyugdíjas éveire megtakarításokat képezzen, ezáltal biztosítva a megálmodott életszínvonalat az öngondoskodás jegyében, akkor ezeket a megtakarításokat a többség meg is képzi (hajlandó rá), emellett pedig a jelen helyzetben is igyekszik biztonságos életszínvonalat fenntartani, óvatossági tartalékok létrehozásával.

5. táblázat: Nyugdíjcélú megtakarítási hajlandóság megosztottsága biztonsági tartalék képzése szerint

Table 5. Saving for old age according to the possibility of coming up with emergency funds

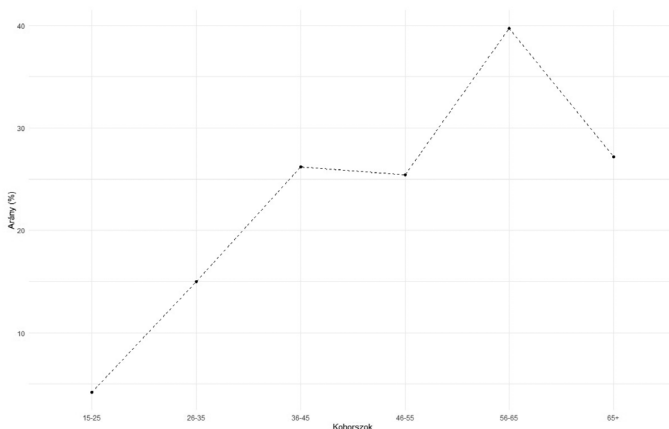
Óvatossági tartalékokkal rendelkezők (fin24)	Nyugdíjcélú megtakarításokkal rendelkezők aránya	Nyugdíjcélú megtakarításokkal nem rendelkezők aránya	Esélyhányados
Lehetséges	0,356	0,644	0,553
Nem lehetséges	0,13	0,87	0,149

Forrás: saját szerkesztés

Az 1. ábrán a nyugdíjcélú megtakarítások életkor szerinti sajátosságait figyelhetjük meg a különböző kohorszok szerint. Az öngondoskodók aránya a fiatalabb korosztályokban nagyon alacsony, ez az általános jövedelmi és vagyoni helyzetükkel is magyarázható. Az életkor előre haladtával az öngondoskodási hajlandóság láthatóan nő. A legmagasabb arány az 56-65 évesek kohorszában figyelhető meg, tehát elmondható, hogy jelentős

öngondoskodási célú megtakarításokat Magyarországon, csupán a nyugdíjas éveket megelőző 10-15 évben képez a lakosság. A 56-65 éves korosztályban a legmagasabb az öngondoskodási célú megtakarítások aránya, azonban még itt is csak a 40%-ot éri el.

1. ábra: A nyugdíjcélú megtakarítási hajlandóság az életkor szerint
Figure 1. Saving for old age according to cohorts

Forrás: saját szerkesztés

NYUGDÍJCÉLÚ MEGTAKARÍTÁSI HAJLANDÓSÁG A MEGTAKARÍTÁSI KÉPESSÉG ÉS AZ ÉLETKOR SZERINT SAVING FOR OLD AGE ACCORDING TO AGE AND THE ABILITY TO SAVE

A szakirodalmi áttekintés végén megfogalmazott állításaimat egy logisztikus regressziós modell segítségével vizsgálom meg. A modellben a nyugdíjcélú megtakarítási hajlandóság, az életkor és a megtakarítási képesség közötti kapcsolatot szeretném bemutatni melyet az (1) egyenlet szemléltet. Az (1) egyenletben a logisztikus regressziós modell eredményváltozója azt vizsgálja, hogy a válaszadó rendelkezett-e nyugdíjcélú megtakarítással az elmúlt 12 hónapban. Ez a kérdés ragadja meg a nyugdíjcélú megtakarítási hajlandóságot. A magyarázó változók között az életkor, az óvatossági tartalékokra vonatkozó megtakarítási képességet megragadó kérdés szerepel, valamint kontrolváltozóként az iskolai végzettség, a jövedelmi helyzet és a hitelkártyára vonatkozó kérdés került a modellbe.

$$\ln\left(\frac{P(Igen)}{1-P(Igen)}\right) = \beta_0 + \beta_1 \cdot fin24 + \beta_2 \cdot age + \beta_3 \cdot educ + \beta_4 \cdot inc_q + \beta_5 \cdot fin7 + \varepsilon \quad (1)$$

ahol:

$\frac{P(Igen)}{1-P(Igen)}$ a nyugdíjcélú megtakarításra vonatkozó esélyhányados,

$fin24$: az óvatossági tartalék létét,

age : a kort,

$educ$: a képzettség szintjét,

inc_q : a vonatkozó jövedelmi kvintilist és

$fin7$: a hitelkártya használatot jelöli.

Az (1) egyenlet alapján a 6. táblázatban a modellbecslés eredményeit mutatom be. A táblázatban jól látható, hogy abban az esetben, ha a magyarázó változók értéke nulla az esélyhányados logaritmus -2,801, ami arra utal, hogy a válaszadók ceteris paribus nagyobb valószínűséggel nem rendelkeztek nyugdíjcélú megtakarításokkal az elmúlt 12 hónapban. Az életkor és a megtakarítási hajlandóság között szignifikáns pozitív kapcsolatot találtam, ami arra utal, hogy az idősebbek nagyobb valószínűséggel rendelkeztek nyugdíjcélú megtakarításokkal, mint a fiatalabbak. Az óvatossági tartalékot megragadó kérdés esetében jól látszik, hogy azok, akik nem rendelkeztek óvatossági tartalékokkal, kisebb valószínűséggel valósítottak meg nyugdíjcélú megtakarításokat az elmúlt 12 hónapban, mint azok, akik rendelkeztek óvatossági tartalékokkal. A kontrolváltozók esetében elmondható, hogy az általános iskolai végzettséggel rendelkezőkhöz képest a középfokú és felsőfokú végzettséget magukénak

tudók, nagyobb valószínűséggel valósítottak meg nyugdíjcélú megtakarításokat. Jól látható továbbá, hogy az alacsony jövedelmi kvintilisbe tartozókhoz képest a magas jövedelemmel rendelkezők is nagyobb valószínűséggel rendelkeztek nyugdíjcélú megtakarításokkal. Elmondható valamint az is,

hogy a hitelkártya birtokosok nagyobb valószínűséggel rendelkeztek nyugdíjcélú megtakarításokkal azokhoz képest, akiknek nincs hitelkártyája. Ezen eredmények alapján a nyugdíjcélú megtakarításokra való hajlandóság egyértelműen a pénzügyi tudatosság mértékével függ össze.

6. táblázat: Nyugdíjcélú megtakarítási hajlandóság az életkor és az megtakarítási képesség szerint
Table 6. Saving for old age according to the ability to save and age

Eredmény változó: fin16	Model1		
Iskolai végzettség: Általános	Paraméter	Jövedelmi helyzet: Q1	Paraméter
Középfokú	0,542**(0,250)	Q2	0,230 (0,370)
Felsőokú	0,951*** (0,307)	Q3	0,750** (0,348)
		Q4	1,143*** (0,337)
		Q5	1,135*** (0,336)
Hitelkártya: Van	Paraméter	Óvatossági tartalék: Van	Paraméter
Nincs	-0,709*** (0,233)	Nincs	-1,057*** (0,190)
Életkor	0,026*** (0,005)		
Nyugdíjcélú megtakarítás			
Igen Nem	-2,801*** (0,495)		
AIC	880,974	BIC	928,728
Log Likelihood	-430,487	Num, obs,	876
McFadden R2	0,1374	Nagelkerke R2	0,2135
Besorolási pontosság	0,7683	Optimális cut off érték	0,5277
Találati arány (Igen)	0,2088	Találati arány (Nem)	0,9615
Megjegyzés: Standard hibák a zárójelben		***p < 0,01, **p < 0,05, *p < 0,1	

Forrás: saját szerkesztés

A modell magyarázó ereje a McFadden R² alapján 13,74%, míg a Nagelkerke R² alapján 21,35%. A rossz besorolást minimalizáló cut off érték 0,5277. Emellett az érték mellett a besorolási pontosság 76,83%. A modell 20,88%-os pontossággal sorolta be helyesen a nyugdíjcélú megtakarításokkal rendelkezőket, míg 96,15%-os pontossággal sorolta be a nyugdíjcélú megtakarításokkal nem rendelkezőket. Ez arra utal, hogy a magyarázó változók inkább azt ragadják meg jól, hogy a válaszadók miért nem rendelkeznek nyugdíjcélú megtakarításokkal.

A 7. táblázatban a változókhoz tartozó esélyhányadosokat mutatom be. Az esélyhányados 1 alatti értéke arra utal, hogy a válaszadók kisebb valószínűséggel rendelkeztek nyugdíjcélú megtakarításokkal az elmúlt 12 hónapban. Általánosságban, a válaszadókról elmondhatjuk, hogy nem jellemző

rájuk a nyugdíj célú megtakarítás. Kisebbségi valószínűsége annak, hogy nyugdíjcélú megtakarításokat valósítsanak meg, mint annak, hogy öngondoskodásba kezdjenek. A megtakarítási képesség és a megtakarítási hajlandóság kapcsolatát vizsgálva elmondható, hogy azok, akik rendelkeznek óvatossági tartalékokkal, nagyobb valószínűséggel valósítanak meg nyugdíjcélú megtakarításokat, mint azok akik nem igyekeznek védeni a jelenbeni jövedelmi és vagyoni helyzetüket a váratlan eseményekkel szemben. Így az 1. állításmat igazoltnak tekintem.

A megtakarítási képesség és a megtakarítási hajlandóság között felfedezhető a pozitív kapcsolat. Az életkor és a megtakarítási hajlandóság kapcsolatát tekintve az is igazolható, hogy az idősebbek nagyobb valószínűséggel valósítanak meg nyugdíjcélú megtakarításokat, mint a fiatalabbak. E mögött

a rövid távú gondolkodás, a nem kiforrott hosszú távú preferenciák és a megtakarítási képesség

hiányát is sejthetjük. Ezzel a 2. állítást is igazoltnak tekintem.

7. táblázat: A változókhoz tartozó esélyhányadosok
Table 7. Odds ratios

Változó	Esélyhányados	Alsó korlát (95%)	Felső korlát (95%)
Nyugdíjcélú megtakarítás: Igen Nem	0,061***	0,023	0,16
Középfokú	1,72**	1,054	2,804
Felsőfokú	2,589***	1,418	4,729
Q2	1,258	0,609	2,6
Q3	2,117**	1,071	4,186
Q4	3,136***	1,62	6,073
Q5	3,112***	1,61	6,016
Hitelkártya: nincs	0,492***	0,312	0,777
Óvatossági tartalék: nincs	0,347***	0,24	0,504
Életkor	1,026****	1,016	1,037

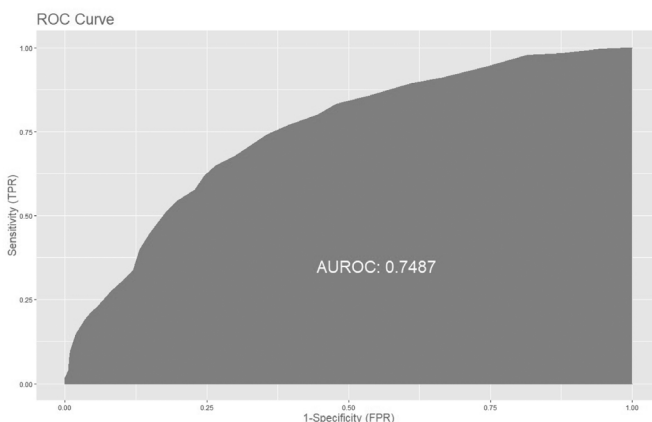
***p < 0,01, **p < 0,05, *p < 0,1

Forrás: saját szerkesztés

A 2. ábrán a modell ROC görbét mutatom be. A ROC görbe a modellem klasszifikációs erejét mutatja meg a találati arány (TPR) és a hibaarány (FPR) függvényében. A modell klasszifikációs erejét a görbe alatti terület nagyságával ragadhatjuk meg, amit az AUROC mutató szemléltet. Minél

nagyobb a görbe alatti terület, vagyis minél jobban hozzásimul a szélekhez, annál nagyobb klasszifikációs erővel bír a modell. Az AUROC mutató értéke 0,7487, ami a modell megfelelő klasszifikációs erejére utal.

2. ábra: A modell ROC görbéje
Figure 2. ROC curve

Forrás: saját szerkesztés

KÖVETKEZTETÉSEK CONCLUSIONS

A tanulmányban a nyugdíjcélú megtakarítási hajlandóságot vizsgáltam meg a megtakarítási képesség és az életkori sajátosságok szerint. A szakirodalom az öngondoskodás tekintetében két fontos tényezőt, az emberi természetet és a nyugdíjrendszer időskori öngondoskodásra való motivációs képességét különíti el. Jelen tanulmány a megtakarítási hajlandóság emberi oldalát mutatta be részletesen Magyarországra vonatkoztatva, egy 2017-es Global Financial Inclusion felmérés alapján, ahol 144 ország lakosait vizsgálták reprezentatív módon. A megtakarítási hajlandóság és az életkor kapcsolatát vizsgálva levonható a következtetés, hogy Magyarországon az idősebb kohorszok, nagyobb valószínűséggel valósítanak meg nyugdíjcélú megtakarításokat, mint a fiatalabb generációk. Ez a fiatalok esetében utalhat a megtakarítási képesség hiányára, illetve a jelenséget magyarázhatja a rövid távú gondolkodás és a nem kiforrott hosszú távú preferenciák is. Emellett igazolható a megtakarítási képesség és a megtakarítási hajlandóság között a pozitív kapcsolat, tehát elmondható, hogy amennyiben egy háztartás képes nyugdíjcélú megtakarításokat tartani, úgy hajlandó is rá. Azok a válaszadók, akik rendelkeznek biztonsági tartalékokkal, nagyobb valószínűséggel valósítanak meg nyugdíjcélú megtakarításokat is. A vizsgálat alapján jól látható, hogy Magyarország esetében a nyugdíjcélú megtakarításokkal rendelkezők aránya igen alacsony, csupán 25,7%, de ez az arány világviszonylatban sem magasabb. Felmerül a kérdés, hogy ez az alacsony arány a nyugdíjrendszerek hibáinak tudható be, vagy az emberi természetből fakadó korlátok következményeit figyelhetjük meg.

HIVATKOZÁSOK REFERENCES

- Almenberg, J., Sæve-Söderbergh, J. (2011), "Financial literacy and retirement planning in Sweden", *Journal of Pension Economics and Finance*, 10(4), 585-598 DOI: 10.2139/ssrn.1809736
- Atkinson, A., Messy, F.-A. (2011), "Assessing financial literacy in 12 countries: An OECD/INFE international pilot exercise", *Journal of Pension Economics and Finance*, 10(4), 11, 657-665 DOI: 10.1017/s1474747211000539
- Banyár J. (2019), „Az állami nyugdíjrendszer „születési” hibái és javításának fő iránya”, *Pénzügyi Szemle*, 2019/4, 540-553 DOI: 10.35551/PSZ_2019_4_4
- Biljanovska, N., Palligkinis, S. (2018), "Control thyself: Self-control failure and household wealth", *Journal of Banking & Finance*, 92, 280-294 DOI: 10.2139/ssrn.2509080
- Blaked, D. (2004), "The Impact of Wealth on Consumption and Retirement Behaviour in the UK", *Applied Financial Economics*, 14(8), 555-576 DOI: 10.1080/0960310042000233863
- Bloom, D. E., Canning, D., Mansfield, R., Moore, M. (2006), "Demographic Change, social security, and savings", *The National Bureau of Economic Research (NBER)*, Working Paper, No 12621. p. 41
- Boldizsár A., Kékesi Zs., Kóczián B., Sisak B. (2016), „A magyar háztartások vagyoni helyzete a HFCs felmérés alapján”, *Hitelintézet Szemle*, 15(4), 115-150
- Campbell, J. Y. (2006), "Household finance", *The Journal of Finance*, 61(4), 1553-1604 DOI: 10.1111/j.1540-6261.2006.00883.x
- Cobb-Clark, A. D., Kassenboehmer, C. S., Sinning G. M. (2016), "Locus of control and savings", *Journal of Banking & Finance*, 73, 113-130 DOI: 10.2139/ssrn.2383804
- Cocco, J., Gomes, F., Maenhout, P. (2005), "Consumption and portfolio choice over the life cycle", *Review of Financial Studies*, 18(2), 491-533 DOI: 10.1093/rfs/hhi017
- Choi, J. J., Robertson, A. Z. (2020), "What Matters to Individual Investors? Evidence from The Horse's Mouth", *The Journal of Finance*, 75(4) 1965-2020 DOI: 10.1111/jofi.12895
- De Nardi, M., French, E., Jones, J. B. (2009), "Why Do the Elderly Save? The Role of Medical Expenses", *Journal of Political Economy*, 118(1), 39-75 DOI: 10.3386/w15149

- Demirgüç-Kunt, A., Klapper, L., Singer, D., Ansar, S. and Hess, J. (2018), *The Global Findex Database 2017: Measuring Financial Inclusion and the Fintech Revolution*, Washington, DC: World Bank. Ref: WLD_2017_FINDEX_v02_M. Accessed at <https://globalfindex.worldbank.org/>, on 6th January 2021.
- Demirgüç-Kunt, A., Klapper, L., Panos, A. G. (2016), "Saving for Old Age", *Policy Research Working Paper*, World Bank Group, Development Research Group, Finance and Private Sector, Development Team, June 2016
- Dimmock, S.G., Kouwenberg, R. (2010), "Loss-aversion and household portfolio choice", *Journal of Empirical Finance*, 17(3), 441–459 DOI: 10.1016/j.jempfin.2009.11.005
- Dushi, I., Honig, M. (2015): "How much do respondents in the health and retirement study know about their contributions to tax-deferred contribution plans? A cross-cohort comparison", *Journal of Pension Economics and Finance*, 14(3), 203-239 DOI: 10.2139/ssrn.1510282
- Fornero, E., Monticone, C. (2011), "Financial literacy and pension plan participation in Italy", *Journal of Pension Economics and Finance*, 10(4), 547-564 DOI: 10.2139/ssrn.1810475
- Horváthné Kökény A., Széles Zs. (2014), „Mi befolyásolja a hazailakosság megtakarítási döntéseit?“, *Pénzügyi Szemle*, 2014(4), 457-475
- Kuti M., Schepp Z. (2020), „Az idősződő társadalom és a kockázati attitűd“, *Pénzügyi Szemle*, 2020(4), 457-471 DOI: 10.35551/PSZ_2020_4_1
- Lusardi, A. (2001), "Explaining Why so Many People Do Not save", *Center for Retirement Research at Boston College*, p. 43
- Lusardi, A., Tufano, P. (2015), "Debt literacy, financial experiences, and overindebtedness", *Journal of Pension Economics and Finance*, 14(4), 332-368 DOI: 10.3386/w14808
- Lusardi, A., Mitchell, O. S. (2006), "Planning and financial literacy: How do women fare?", *American Economic Review*, 98(2), 413-417 DOI: 10.3386/w13750
- Lusardi, A., Mitchell, O. S. (2007), "Financial literacy and retirement preparedness: evidence and implications for financial education", *Business Economics*, 35-44 DOI: 10.2139/ssrn.957796
- Lusardi, A., Mitchell, O. s. (2011), "Financial Literacy around the World: An Overview", *The National Bureau of Economic Research (NBER)*, Working Paper. No 17107. p. 19
- Lusardi, A., Mitchell, O.S., Curto, V. (2014), "Financial literacy and financial sophistication in the older population", *Journal of Pension Economics and Finance*, 13(4), 347-366 DOI: 10.3386/w15469
- Ongena, S., Zalewska A. (2018), "Institutional and individual investors: Saving for old age", *Journal of Banking & Finance*, 92, 257-268 DOI: 10.1016/j.jbankfin.2017.10.012
- Posza A. (2019), Az öregkor és az öregedés tudományelméleti megközelítései. In: Kuti M. (Szerk.): *XIII. Pécsi Pénzügyi Napok - Új kihívások és lehetőségek: Pénzügykutatás, oktatás, szakma*. Pécs: PTE KTK. 74-82
- Sekita, S. (2011), "Financial literacy and retirement planning in Japan", *Journal of Pension Economics and Finance*, 10(4), 637-656 DOI: 10.1093/acprof:oso/9780199696819.003.0002
- Starr, M. A. (2006), "Macroeconomic Dimensions of social Economics: saving, the stock Market, and Pension systems", *Departement of Economics Working Paper Series*, American University. Washington, No 2006–09. p. 20
- Stiglitz, J. E. (2013), „A válság utáni válságok“, *Világ gazdaság online* 2013. január 9.
- Ulbert J., Csanaky A. (2004), „Kockázatészlelés és kockázati magatartás“, *Közgazdasági Szemle*, LI, 235–258.
- van Rooij, M., Alessie, R., Lusardi, A. (2011), "Financial literacy and stock market participation", *Journal of Financial Economics*, 101(2), 449-472 DOI: 10.3386/w13565
- Vasvári T. (2015), „Kockázat, kockázatészlelés, kockázatkezelés - szakirodalmi áttekintés“, *Pénzügyi Szemle*, 2015/1

Propensity to save for old age in Hungary

THE AIMS OF THE PAPER

This paper examines the propensity to save for old age according to age and the ability to save in Hungary. The study introduces the environmental factors determined by the pension system shortly, but the aim of the paper is to analyse the human factors which determine the saving attitude and the ability of the respondents.

METHODOLOGY

I use a logistic regression model, which examines saving attitude across age and the relation between the ability and the propensity to save for old age. The dependent variable of the model investigates whether the respondents had savings for old age in the last twelve months. The ability is proxied by the possibility of coming up with emergency funds. The analysis is based on the Global Financial Inclusion Questionnaire (2017).

MOST IMPORTANT RESULTS, NEW FINDINGS

The most important finding of the paper is that older people have a higher propensity to save than younger people. In Hungary the proportion of old age dedicated savings is the highest in the 56-65 cohort. Furthermore, I find that people with a possibility of coming up with emergency funds have savings for old age with a higher probability than people who cannot come up with emergency funds. Thus I find a positive relation between the propensity and the ability to save for old age.

EMPIRICAL IMPLICATIONS OF THE RESEARCH

This research shows that the proportion of people who save for old age is low in Hungary. Only 25.7% of people have old age dedicated savings, but this proportion is not higher worldwide either. This result raises the question whether it is the fault of the pension system, or the constraints of the human nature drives the phenomenon.

Keywords: saving for old age, ability to save, aging, propensity to save